

MEMORIAŁ
General Marii Wittek

AK
LEWANDOWSKA Emilia

Lwów

zd. Fritz
II v. Brodzisz
ps. "Jze", "Marysie"
| 1908 - 1930 |

3522/WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — LEWANDOWSKA Emilie
zd. Fritz, II v. Brodzisz

I/1. Relacja —

3522/WSK

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 — inne...

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓

VI. Fotografie —

II Materiały uzupełniające relację

- Biogram oprac. przez E. Zawacka i D. Kramp, 2005r., wydruk, k. 2 s. 1-2 (Legz. k. 3 s. 3-5).
- T. Belbus "Ludzie podziemia AK i WiN" t. II, biogram E. O. Lewandowskiej (kopia, k. 2 s. 6-10 (Legz.))
- Biogram E. O. Lewandowskiej nadesłany przez M. Sulej i W. Hixtel, wydruk, k. 1 s. M
- Notatki E. Zawackiej (kps.org) k. 1 s. 12

Biogram oprec. przez Ezi D.W. do II tomu
"Stowmike UM zobek" z uwagami T. Friedel 23 VIII 05

II/1

LEWANDOWSKA Emilia Olga z d. FRITZ, II v. BRODZISZ (1908-1990), od XII 1942 jako „Iza”, „Marysia” kierowniczką łączności konspiracyjnej Dzielnicy Południowej Garnizonu AK Lwów, od 1944 archiwistka i zastępczyni szefa działu legalizacji Wydziału II KO Lwów, żołnierz konspiracji „NIE”, więźniarka UB

Emilia Olga Fritz urodziła się 11 II 1908 we Lwowie jako córka Gabriela i Zofii z d. Malinowska. Szkołę powszechną i Państwową Szkołę Zawodową ukończyła we Lwowie. Pracowała jako praktykantka w Szkole Pielęgniarskiej | przez trzy lata była studentką Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej. 1, 5

Od grudnia 1942 jako żołnierz AK/ps. „Iza”, „Marysia”, była kierowniczką łączności konspiracyjnej Dzielnicy Południowej Garnizonu Lwów. Od kwietnia 1944 przeniesiona do komórki legalizacyjnej Wydziału II KO Lwów AK gdzie była łączniczką, archiwistką i zastępczynią szefa działu legalizacji. Używała nazwisk Maria Czerwieńska i Aleksandra Maria Krzemicka. Po wejściu ACz, od września 1944 zaprzysiężona w „NIE”. 1, 5

Emilia Olga Lewandowska Rozkazem Komendy Okręgu Lwowskiego AK Nr 17 z 3 V 1944 została odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari. Nadanie to zostało zweryfikowane przez GKWO przy ZG ZBoWiD z nr DK-2253/W na podstawie listy żołnierzy b. Obszaru Ziem Południowo-Wschodnich AK, odznaczonych Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari, sporządzonej 23 IV 1964 w Krakowie przez płk. Jana Władykę, b. Komendanta Obszaru III AK Lwów i przedłożonej przewodniczącemu Podkomisji ds. Weryfikacji Odznaczeń AK przy ZG ZBoWiD. 1, 12 5

W grudniu 1945 razem z Janem Brodziszem transportem ewakuacyjnym wyjechała ze Lwowa zabierając z sobą archiwum działu legalizacji oraz inne materiały akowskie. Tam zorganizowała nową komórkę legalizacji dla Eksterytorialnego Okręgu Lwowskiego WiN i działała jako kancelistka i zastępczyni Jana Brodzisza, późniejszego swego męża. Powieliała biuletyn „Wolność i Niezawisłość”. Zamieszkała w Krakowie, potem od marca 1946 w Zakopanem, następnie we Wrocławiu. Od sierpnia 1947 razem z J. Brodziszem przygotowywała się do ucieczki drogą morską na Zachód. Została aresztowana 27 IX 1947 we Wrocławiu razem z mężem; torturowana w śledztwie, usiłowała popełnić samobójstwo. Skazana 30 XI 1948 w procesie Eksterytorialnego Okręgu Lwowskiego WiN przez Wojskowy Sąd Rejonowy we Wrocławiu na 12 lat więzienia. Przebywała w więzieniu w Fordonie od sierpnia 1950 i stamtąd została zwolniona 18 I 1955. Zamieszkała ponownie we Wrocławiu razem z mężem Janem Brodziszem. Dnia 20 V 1963 została uniewinniona wyrokiem 11, 5

Wojewódzkiego Sądu Rejonowego we Wrocławiu sygn. IV K 13/1963. W 1964 pracowała w Dolnośląskim Biurze Projektów Górniczych. Zmarła 30 V 1990. H podjęta praca

O mężu Lewandowskim brak wiadomości. Drugi mąż Jan Brodzisz (1895-?), z zawodu artysta grafik, żołnierz AK działu legalizacji KO Lwów, działacz WiN, aresztowany 27 IX 1947, skazany na karę śmierci zamienioną na 15 lat więzienia, zwolniony w 1954.

APAK, T. 3522/WSK (tamże korespondencja EZ z Węgierskim J.); DW UdsKiOR, Dokumenty odznaczeniowo-awansowe AK, t. 19, s. 82-83;

Balbus T., *Ludzie podziemia AK i WiN w Polsce południowo-wschodniej*, t. 2, Wrocław 2004, s. 167-168, 202, 330-332 (tamże dalsza bibliografia), 368, 440, 555; *Małopolski Sł. Biogr...*, t. 3, s. 202-203, t. 7, s. 16; *Na Kresach Pd-Wsch...*, t. 10, s. 103-104, fot. nr 37; *Zawołać .....*, s. 404; *Zrzeszenie WiN...*, t. VI cz. 2, s. 77-78

LEWANDOWSKA Emilia Olga z d. FRITZ, II v. BRODZISZ (1908-1990), ps. „Iza”,
„Marysia”, ^{od XII 1942, jako Ina Mary} od kierownicza łączności konspiracyjnej Dzielnicy Południowej Garnizonu
Lwów, od 1944 łączniczka w komórce legalizacji Wydziału II KO Lwów, w konspiracji
„NIE”, więźniarka UB

II/3

Oprac. E2 i Dbr.

fat Eegz.
9-11

Wydruk 31 III 25
II/4

LEWANDOWSKA Emilia Olga z d. FRITZ, II v. Brodzisz (1908-1990)

Emilia Olga Fritz urodziła się 11 II 1908 we Lwowie jako córka Gabriela i Zofii z d. Malinowska. Szkołę powszechną i Państwową Szkołę Zawodową ukończyła we Lwowie. Pracowała jako praktykantka w Szkole Pielęgniarskiej i przez trzy lata była studentką Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej.

Od grudnia 1942 jako żołnierz AK ps. „Iza”, „Marysia”, była kierowniczką łączności konspiracyjnej Dzielnicy Południowej Garnizonu Lwów. Od kwietnia 1944 przeniesiona do komórki legalizacyjnej Wydziału II KO Lwów AK gdzie była łączniczką, archiwistką i zastępczynią szefa działu legalizacji. Używała nazwisk Maria Czerwieńska i Aleksandra Maria Krzemicka. Po wejściu ACz, od września 1944 zaprzysiężona w „NIE”.

Emilia Olga Lewandowska Rozkazem Komendy Okręgu Lwowskiego AK Nr 17 z 3 V 1944 została odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari. Nadanie to zostało zweryfikowane przez GKWO przy ZG ZBoWiD na podstawie listy żołnierzy b. Obszaru Ziem Południowo-Wschodnich AK, odznaczonych Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari, sporządzonej 23 IV 1964 w Krakowie przez płk. Jana Władkę, b. Komendanta Obszaru III AK Lwów i przedłożonej przewodniczącemu Podkomisji ds. Weryfikacji Odznaczeń AK przy ZG ZBoWiD.

W grudniu 1945 razem z Janem Brodziszem transportem ewakuacyjnym wyjechała ze Lwowa zabierając ze sobą archiwum działu legalizacji oraz inne materiały akowskie. Tam zorganizowała nową komórkę legalizacji dla Eksterytorialnego Okręgu Lwowskiego WiN i działała jako kancelistka i zastępczyni Jana Brodzisza, późniejszego swego męża. Powieliała biuletyn „Wolność i Niezawisłość”. Zamieszkała w Krakowie, potem od marca 1946 w Zakopanem, następnie we Wrocławiu. Od sierpnia 1947 razem z J. Brodziszem przygotowywała się do ucieczki drogą morską na Zachód. Została aresztowana 27 IX 1947 we Wrocławiu razem z mężem; torturowana w śledztwie, usiłowała popełnić samobójstwo. Skazana 30 XI 1948 w procesie Eksterytorialnego Okręgu Lwowskiego WiN przez Wojskowy Sąd Rejonowy we Wrocławiu na 12 lat więzienia. Przebywała w więzieniu w Fordonie od sierpnia 1950 i stamtąd została zwolniona 18 I 1955. Zamieszkała ponownie we Wrocławiu razem z mężem Janem Brodziszem. Dnia 20 V 1963 została uniewinniona wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Rejonowego we Wrocławiu sygn. IV K 13/1963. W 1964 pracowała w Dolnośląskim Biurze Projektów Górniczych. Zmarła 30 V 1990.

O mężu Lewandowskim brak wiadomości. Drugi mąż Jan Brodzisz (1895-?), z zawodu artysta grafik, żołnierz AK działu legalizacji KO Lwów, działacz WiN, aresztowany 27 IX 1947, skazany na karę śmierci zamienioną na 15 lat więzienia, zwolniony w 1954.

APAK, T. 3522/WSK (tamże korespondencja z Węgierskim J.); DW UdsKiOR, Dokumenty odznaczeniowo-awansowe AK, t. 19, s. 82-83;

Balbus T., *Ludzie podziemia AK i WiN w Polsce południowo-wschodniej*, t. 2, Wrocław 2004, s. 330-332 (tamże dalsza bibliografia); *Małopolski Sł. Biogr...*, t. 3, s. 202-203, t. 7, s. 16; *Na Kresach Pd-Wsch...*, t. 10, s. 103-104, fot. nr 37; Otwinowska B., *Zawołać po imieniu .....*, s. 404; *Zrzeszenie WiN...*, t. VI cz. 2, s. 77-78

Bolbus T. "Lubie podziemie AKiWiN"

LEWANDOWSKA EMILIA OLGA (1908-1990)

z d. Fritz, „Iza”, „Marysia”, przybrane nazwiska Maria Czerwińska, Aleksandra Maria Krzemicka, studentka PLW, kierowniczka łączności konspiracyjnej Dzielniczy Południowej garnizonu m. Lwów, łączniczka, archiwistka, zastępca szefa komórki legalizacyjnej Komendy Okręgu Lwów AK-WiN

Urodzona 11 lutego 1908 we Lwowie. Córka Gabriela i Zofii Malinowskiej. Ukończyła Szkołę Powszechną przy ul. Ormiańskiej i Państwową Szkołę Zawodową przy ul. Zielonej. Pracowała jako praktykantka biurowa w Szkole Pielęgniarskiej. Udzielała korepetycji, studiowała na Wydziale Architektury PLW.

Do konspiracji została wprowadzona przez inż. Jerzego Rzepeckiego i Irenę Kawecką. Od grudnia 1942 działała najpierw jako łączniczka, a następnie kierowniczka łączności konspiracyjnej Dzielniczy Południowej AK we Lwowie. Kierowała grupą łączniczek, zajmowała się kolportażem podziemnej prasy („Wytrywamy”, „Biuletyn Informacyjny”). Przy ul. Potockiego prowadziła lokal kontaktowy zorganizowany w mieszkaniu Loli Chrzanowskiej „Lolity”.

W kwietniu 1944 wskutek aresztowania przez gestapo łączniczki „Grażyny” została ze względów bezpieczeństwa przeniesiona do komórki legalizacyjnej Komendy Okręgu Lwów AK, kierowanej przez Zbigniewa Chwaliboga „Madeja”. Prowadziła ewidencję i wysyłkę zestawów podrabianych dokumentów. Pod okupacją niemiecką zatrudniona była najpierw w Biurze Budowlanym Dyrekcji Pocztovej przy ul. 3 Maja, a następnie w Zarządzie Domów przy ul. Słonecznej.

Po wejściu ACz pracowała w komórce legalizacyjnej Komendy Okręgu Lwów „NIE”. Została ponownie zaprzysiężona przez mjr. Alfonsa Jąbłońskiego „Kmicica”. W domu → J. Brodzisza przy ul. Podchorążych 5 wystawiała dla żołnierzy lwowskiego podziemia ewakuowanych do Polski fałszywe dokumenty. W lokalach przy ul. Hofmanna i Długosza prowadziła ewidencję wydanych kart i blankietów ewakuacyjnych. W grudniu 1945 opuściła Lwów transportem kolejowym. Wywiozła część archiwum komórki legalizacyjnej i maszynę do pisania.

Przez kilka miesięcy mieszkała w Krakowie w domu Maril Ruppert przy ul. Grodzkiej 59/3. Kontynuowała działalność w komórce legalizacyjnej Komendy Okręgu Lwów AK-WiN. Była z-ca, kancelistką i archiwistką J. Brodzisza. Zajmowała się przyjmowaniem zamówień i wyrabianiem „lewych” dokumentów. Pracowała w lokalach przy ul. Grodzkiej 58 i ul. Kasprowicza 8. Poprzez Wojciecha Tokarskiego (nazwisko konspiracyjne) usiłowała nawiązać łączność z Zarządem Obszaru Południowego.

„Pracując w komórce legalizacyjnej nielegalnej organizacji WiN podrobiła w celu użycia za autentyczne następujące dokumenty: karty ewakuacyjne dla ludności polskiej z terenu ZSRR, różne zaświadczenia WP, niemieckie karty rozpoznawcze (kennkarty), za-

świadczenia z pracy z instytucji państwowych i samorządowych, świadectwa szkolne i maturalne, różne odpisy notarialne oraz metryki urodzenia, ślubu i śmierci, które to dokumenty były wydawane dla członków organizacji WiN” (z akt śledczych).

W marcu 1946 przeprowadziła się do pensjonatu „Brodziszówka” w Zakopanem. Otrzymała posadę w Oddziale PUR. Za zgodą → ppłk. A. Sawickiego uruchomiła przedruk „Wolności” redagowanej przez kierownika Wydziału Propagandy Okręgu Jelenia Góra „Zachód” ppor. Władysława Siedzińskiego. „Czekaliśmy dość długo na materiał na gazetkę, który po otrzymaniu pokazaliśmy „Siedziowi”, który powiedział, że przecież jest to jego robota” (z zeznań L.). W sierpniu ukryła maszynę i część materiałów legalizacyjnych w domu Siostr Matki Bożej w Zakopanem (willa „Staraja”).

Zamieszkała we Wrocławiu w domu → inż. B. Monne przy ul. Parkowej 25b/2. Podjęła pracę sekretarki w Oddziale CUPP. Korzystając z pomocy współpracującej z konspiracją lwowska, była łączniczką Wydziału Vk Komendy Obszaru Lwów AK, dr Krystyna Żurowską „Ala” vel „Mrau” (?), lekarzem ze Słupska (potem również aresztowana), wspólnie z J. Brodziszem przygotowywała trasę morskiej ucieczki na Zachód.

27 września 1947 we Wrocławiu w wyniku dekonspiracji komórki legalizacyjnej została aresztowana przez funkcjonariuszy Sekcji II Wydziału III WUBP. Rewizję osobistą przeprowadził chor. Marian Sobieraj. 30 września złożyła pisemne oświadczenie: „Podując się tym, że złożyłam przysięgę wierności i utrzymania tajemnicy organizacyjnej naszej konspiracji, jakkolwiek znane mi są i nazwiska i adresy ludzi pozostających nadal w konspiracji, których ja nie wymieniam i nie wymienię, chcąc w ten sposób ratować ich od aresztowania”. W tym samym oświadczeniu zobowiązała się do nawiązania kontaktu z Komendą Okręgu „tak, aby doszło do ujawnienia się całkowitego naszego członków obszaru trakowskiego WiN [chodziło o Okręg Lwowski] pozostających dotychczas jeszcze w konspiracji, aby nie byli aresztowani i żeby ci, którzy są aresztowani w tej sprawie otrzymali wolność”.

Sankcję wystawił ppłk Antoni Lachowicz. Była przesłuchiwana przez chor. Tadeusza Łabudę, ref. Antoniego Roweckiego, chor. Jerzego Banaszka, ref. Kazimierza Cichego, sierż. Romana Świderskiego, ppor. Jana Orzeszynie, chor. Józefa Strzemińskiego i chor. Lucjana Białobrzęskiego. Odmawiała składania zeznań obciążających. Wobec takiej postawy była głodzona, bita pałkami w stopy, umieszczana w karcerze bez szyb, głodzona. Usiłując popełnić samobójstwo w celu aresztu śledczego podcięła sobie żyły znaleźć tym szkielem. Została odratowana, poddana dalszemu śledztwu, a także inwigilacji celnej prowadzonej przez ic „Malczak”. 6 października przeniesiono ją do więzienia przy ul. Sądowej. 11 listopada akt oskarżenia sporządził chor. Józef Nowicki.

511

30 listopada 1948 w procesie grupowym została skazana przez WSR we Wrocławiu pod przewodnictwem mjr. Romana Abramowicza na 12 lat (Sr. 892/48). Oskarżał kpt. Teodor Gruszczyński. Żądał 15 lat. Po wyroku umieszczono ją w więzieniu przy ul. Kleczkowskiej. 16 września 1949 NSW odrzucił skargę rewizyjną. W sierpniu 1950 wywieziono ją do Fordonu. „Skruchy nie okazuje, poziom intelektualny wysoki” (z opinii więziennej).

Została zwolniona 18 stycznia 1955. Mieszkała w Pabianicach i Wrocławiu. „Stan jej zdrowia po opuszczeniu więzienia był zły. Tak, jak wszyscy aresztowani akowcy i winowcy, doświadczyła najbardziej wyrafinowanych tortur”, stwierdził w latach sześćdziesiątych sędzia SO we Wrocławiu Władysław Kupiec. Wg ustaleń prof. Jerzego Kotza „Georga” (byłego pracownika komórki legalizacyjnej AK we Lwowie) przeprowadzonych w oparciu o informacje udzielone przez Zenona Lenartowicza miała wyjść za mąż za J. Brodzisza. Zmarła 30 maja 1990.

AUOP-Wr: Repertorium Wydziału Śledczego WUBP we Wrocławiu 7 VI 1947-2 XII 1949, 9/11, poz. 7; Terminarz spraw śledczych WUBP Wrocław 17 VI 1947-19 III 1948, 48/2, poz. 647/47; AIPN-W-wa: Plan agenturalnego rozpracowania kryptonim „Radwan”, 00231/82, t. I; AIPN-Wr: akta kontrolne śledztwa E. O. Lewandowskiej i in., 038/453, t. I-III; akta sprawy obiektowej kryptonim „Radwan”, 032/405; Charakterystyka nielegalnej organizacji AK-WiN działającej od lipca 1944 do marca 1947 na terenie Lwowa, a następnie Górnego i Dolnego Śląska, Kwestionariusz osobowy na członka nielegalnej organizacji WiN E.O. Lewandowskiej z 1985, 049/18, Raporty „Matczak”, 038/466; t. I; ASO-Wr: akta śledczo-sądowe E. O. Lewandowskiej i in., 892/48, t. I-IV; Materiały WUBP dot. E. O. Lewandowskiej i in., 938/48; akta odszkodowawcze E. O. Lewandowskiej, Kow. 90/65; AW-FII: Sprawozdanie WPR we Wrocławiu za IX 1947, 4762/7/55; ZNiO: J. Węgierski, *Konspiracja wojskowa na terenie Małopolski Wschodniej w okresie II wojny światowej*, mps i rkps, 16594/XIII; Kolekcja J. Węgierskiego, *Oddziały leśne „Warta” Obszaru Wschodniego na Rzeszowszczyźnie 1944-1945. Lwowskie organizacje WiN-u 1945-1948*, 52/01; Listy J. Kotza do J. Węgierskiego z 27 XI 1989 i 30 V 1990 [w:] Kolekcja J. Węgierskiego, *Komenda Okręgu ZWZ-AK 1941-1944 (dokumenty, opracowania, listy)*, 37/98; J. Kotz, [Wspomnienia], mps, 1990 [w:] ibidem; E. Maleczyńska-Trębicka, *Wspomnienia z pracy w ZWZ-AK w sztabie Obszaru nr 3 Ziemi Południowo-Wschodnich Wydział V (łączność konspiracyjna) w latach 1940-1945*, mps, 1987 [w:] Kolekcja J. Węgierskiego, *Komenda Obszaru nr 3 ZWZ-AK 1941-1944 (dokumenty, oryginały, kopie)*, 43/98; J. Węgierski, Uwagi i uzupełnienia do tomu II, III 2003, mps (zbiory własne); T. Balbus, *Śledztwo*, s. 16; Idem, „Będziesz”, s. 83; W. Kupiec, *Procesy*, s. 7; K. Szwaagrzyk, *Winni?*, s. 205; J. Węgierski, „Lwowskie”, s. 13, 18-19; Idem, *Komendy*, s. 103-104; *WiN w dokumentach*, t. V, s. 444-445; *Zawołać*, t. I, s. 404.

LEWANDOWSKA EMILIA OLGA (1908-1990)

z d. Fritz, „Iza”, „Marysia”, przybrane nazwiska Maria Czernicka, Aleksandra Maria Krzemicka, studentka PLW, kierowniczka łączności konspiracyjnej Dzielnicji Południowej garnizonu w Lwów, łączniczka, archiwistka, zastępca szefa komórki łączności Komendy Okręgu Lwów AK-WiN

Urodzona 11 lutego 1908 we Lwowie. Córka Gabriela i Zeli Malinowskiej. Ukończyła Szkołę Powszechną przy ul. Ormiańskiej i Państwową Szkołę Zawodową przy ul. Zielonej. Pracowała jako praktykantka biurowa w Szkole Pielęgniarskiej. Udzielała korepetycji, studiowała na Wydziale Architektury PLW.

Do konspiracji została wprowadzona przez inż. Jerzego Rzepkiego i Irenę Kawecką. Od grudnia 1942 działała najpierw jako łączniczka, a następnie kierowniczką łączności konspiracyjnej Dzielnicji Południowej AK we Lwowie. Kierowała grupą łączniczek, zajmowała się kolportażem podziemnej prasy („Wyrwamy”, „Białe tyń Informacyjny”). Przy ul. Potockiego prowadziła lokal kontaktowy zorganizowany w mieszkaniu Loli Chrzanowskiej „Lolity”.

W kwietniu 1944 wskutek aresztowania przez gestapo łączniczki „Grażyny” została ze względów bezpieczeństwa przeniesiona do komórki legalizacyjnej Komendy Okręgu kierowanej przez Zbigniewa Chwałiboga „Madeja”. Prowadziła ewidencję i wysyłkę zestawów podrabianych dokumentów. Pod okupacją niemiecką zatrudniona była najpierw w Biurze Budowlanym Dyrekcji Pocztowej przy ul. 3 Maja, a następnie w Zarządzie Domów przy ul. Stonecznej.

Po wejściu ACz pracowała w komórce legalizacyjnej Komendy Okręgu Lwów „NIE”. Została ponownie zaprzysiężona przez mjr. Aleksandra Jabłońskiego „Kmicica”. W domu → J. Brodzisza przy ul. Podchorążych 5 wystawiała dla żołnierzy lwowskiego podziemia ewakuowanych do Polski fałszywe dokumenty. W lokalach przy ul. Hofmanna i Długosza prowadziła ewidencję wydanych kart i blankietów ewakuacyjnych. W grudniu 1945 opuściła Lwów transportem kolejowym. Wywoziła część archiwum komórki legalizacyjnej i maszynę do pisania.

Przez kilka miesięcy mieszkała w Krakowie w domu Marii Ruppert przy ul. Grodzkiej 59/3. Kontynuowała działalność w komórce legalizacyjnej Komendy Okręgu Lwów AK-WiN. Była z-cą kancelistką i archiwistką J. Brodzisza. Zajmowała się przyjmowaniem zamówień i wyrabianiem „lewych” dokumentów. Pracowała w lokalach przy ul. Grodzkiej 58 i ul. Kasprowicza 8. Poprzez Włocławca Tokarskiego (nazwisko konspiracyjne) usiłowała nawiązać łączność z Zarządem Obszaru Południowego.

„Pracując w komórce legalizacyjnej nielegalnej organizacji Włocławca podrobiła w celu użycia za autentyczne następujące dokumenty: karty ewakuacyjne dla ludności polskiej z terenu ZSRR, różne zaświadczenia WP, niemieckie karty rozpoznawcze (kennkarty), za-

1/8
wzięcia z pracy z instytucji państwowych i samorządowych, świadectwa szkolne i maturalne, różne odpisy notarialne oraz inne dokumenty, które do dokumenty były wydane dla członków organizacji WiN” (z akt śledczych).
W marcu 1946 przeprowadziła się do pensjonatu „Brodziszów” w Zakopanem. Otrzymała posadę w Oddziale PUR. Za zgodą ppłk. A. Sawickiego uruchomiła przedruk „Wolności” redagowany przez kierownika Wydziału Propagandy Okręgu Jelenia Góra „Kochod” ppor. Władysława Śledzińskiego. „Czekaliśmy dość długo na materiał na gazetkę, który po otrzymaniu pokazaliśmy „Śledzińskiemu”, który powiedział, że przecież jest to jego robota” (z zeznań J. Brodzisza).
W sierpniu ukryła maszynę i część materiałów legalizacyjnych w domu Siostr Matki Bożej w Zakopanem (willa „Staraja”).
Zamieszkała we Wrocławiu w domu → inż. B. Monne przy ul. Hutniczej 25b/2. Podjęła pracę sekretarki w Oddziale CUPP. Korzystając z pomocy współpracującej z konspiracją lwowską, była kierowniczką Wydziału V Komendy Obszaru Lwów AK, dr Krystyna „Ala” vel „Mrau” (?), lekarzem ze Słupska (potem również aresztowana), wspólnie z J. Brodziszem przygotowywała trasę ukrycia ucieczki na Zachód.

27 września 1947 we Wrocławiu w wyniku dekonspiracji komórki legalizacyjnej została aresztowana przez funkcjonariuszy II Wydziału III WUBP. Rewizję osobistą przeprowadził chor. Marian Sobieraj. 30 września złożyła pisemne oświadczenie: „Podkreślając tym, że złożyłam przysięgę wierności i utrzymania tajemnicy organizacyjnej naszej konspiracji, jakkolwiek znane mi są nazwiska i adresy ludzi pozostających nadal w konspiracji, których ja nie wymieniam i nie wymienię, chcąc w ten sposób uniknąć ich od aresztowania”. W tym samym oświadczeniu zobowiązała się do nawiązania kontaktu z Komendą Okręgu „tak, aby umożliwić do ujawnienia się całkowitego naszego członków obszaru lwowskiego WiN [chodziło o Okręg Lwowski] pozostających do czasu jeszcze w konspiracji, aby nie byli aresztowani i żeby ci, którzy są aresztowani w tej sprawie otrzymali wolność”.

Sankcję wystawił ppłk Antoni Lachowicz. Była przestłuchiwana przez chor. Tadeusza Łabudę, ref. Antoniego Roweckiego, chor. Józefa Banaszka, ref. Kazimierza Cichego, sierż. Romana Świerkowskiego, ppor. Jana Orzeszyne, chor. Józefa Strzezińskiego i chor. Józefa Białobrzęskiego. Odmawiała składania zeznań obciążających. Wobec takiej postawy była głodzona, bita pałkami w stopy, umieszczana w karcerze bez szyb, głodzona. Usiłując popełnić samobójstwo w celi aresztu śledczego podcięła sobie żyły znalezionej szklami. Została odratowana, poddana dalszemu śledztwu, a następnie w trywializacji celnej prowadzonej przez ic „Mateczak”. 6 października przeniesiono ją do więzienia przy ul. Sądowej. 11 listopada akt oskarżenia sporządził chor. Józef Nowicki.

I/9

Bolbus T., "Ludzie podziemie AK-UiN
w Polsce podmioba - uschodniój 1945-48"

t.2

Przyśle J. Domezewske 10 2005

I/10

30 listopada 1948 w procesie grupowym została skazana przez WSR we Wrocławiu pod przewodnictwem mjr. Romana Abramowicza na 12 lat (Sr. 892/48). Oskarżał kpt. Teodor Gruszczyński. Żądał 15 lat. Po wyroku umieszczono ją w więzieniu przy ul. Kleczkowskiej. 16 września 1949 NSW odrzucił skargę rewizyjną. W sierpniu 1950 wywieziono ją do Fordonu. „Skruchy nie okazuje, poziom intelektualny wysoki” (z opinii więziennej).

Została zwolniona 18 stycznia 1955. Mieszkała w Pabianicach i Wrocławiu. „Stan jej zdrowia po opuszczeniu więzienia był zły. Tak, jak wszyscy aresztowani akowcy i winowcy, doświadczyła najbardziej wyrafinowanych tortur”, stwierdził w latach sześćdziesiątych sędzia SO we Wrocławiu Władysław Kupiec. Wg ustaleń prof. Jerzego Kotza „Georga” (byłego pracownika komórki legalizacyjnej AK we Lwowie) przeprowadzonych w oparciu o informacje udzielone przez Zenona Lenartowicza miała wyjść za mąż za J. Brodzisza. Zmarła 30 maja 1990.

AUOP-Wr: Repertorium Wydziału Śledczego WUBP we Wrocławiu 7 VI 1947-1948, XII 1949, 9/11, poz. 7; Terminarz spraw śledczych WUBP Wrocław 17 VI 1947-19 III 1948, 48/2, poz. 647/47; AIPN-W-wa: Plan agenturalnego rozpracowania kryptonim „Radwan”, 00231/82, t. I; AIPN-Wr: akta kontrolne śledztwa E. O. Lewandowskiej i in., 038/453, t. I-III; akta sprawy obiektowej kryptonim „Radwan”, 032/405; Charakterystyka nielegalnej organizacji AK-WiN działającej od lipca 1944 do marca 1947 na terenie Lwowa, a następnie Górnego i Dolnego Śląska, Kwestionariusz osobowy na członka nielegalnej organizacji WiN E.O. Lewandowskiej z 1985, 049/18, Raporty „Matczak”, 035/466; t. I; ASO-Wr: akta śledczo-sądowe E. O. Lewandowskiej i in., 892/48, t. I-IV; Materiały WUBP dot. E. O. Lewandowskiej i in., 938/48; akta odszkodowawcze E. O. Lewandowskiej, Kow. 90/65; AW-FII: Sprawozdanie WPR we Wrocławiu za IX 1947, 4762/7/55; ZNiO: J. Węgierski, *Konspiracja wojskowa na terenie Małopolski Wschodniej w okresie II wojny światowej*, mps i rkps, 16594/13; Kolekcja J. Węgierskiego, *Oddziały leśne „Warta” Obszaru Wschodniego na Rzeszowszczyźnie 1944-1945. Lwowskie organizacje WiN-u 1945-1948*, 52/001; Listy J. Kotza do J. Węgierskiego z 27 XI 1989 i 30 V 1990 [w:] Kolekcja J. Węgierskiego, *Komenda Okręgu ZWZ-AK 1941-1944 (dokumenty, opracowanie listy)*, 37/98; J. Kotz, [Wspomnienia], mps, 1990 [w:] ibidem; E. Maleczyńska-Trębicka, *Wspomnienia z pracy w ZWZ-AK w sztabie Obszaru nr 3 Ziemi Południowo-Wschodnich Wydział V (łączność konspiracyjna) w latach 1940-1945*, mps, 1987 [w:] Kolekcja J. Węgierskiego, *Komenda Obszaru nr 3 ZWZ-AK 1941-1944 (dokumenty, oryginały, kopie)*, 43/98; J. Węgierski, Uwagi i uzupełnienia do tomu II, III 2003, mps (zbiory własne); T. Balbus, *Śledztwo*, s. 16; Idem, *Sędziusz*, s. 83; W. Kupiec, *Procesy*, s. 7; K. Szwaagrzyk, *Winni?*, s. 205; J. Węgierski, *„Lwowskie”*, s. 13, 18-19; Idem, *Komendy*, s. 103-104; *WiN w dokumentach*, t. V, s. 444-445; *Zawołać*, t. I, s. 404.

Wartownik tel *Przyjacieli M. Sulej i W. Mischel*
11.02.1951 WSK -
W2/07
II/11

Odpowiedź na dom. W i Pol. skąd?

Emilia Olga Lewandowska (z d. Fritz ?) - M.S. 25105

Córka Gabriela i Zofii z d. Malinowskiej. Urodziła się 11 lutego 1908 r. we Lwowie. Studiowała na Politechnice Lwowskiej. W lwowskiej Armii Krajowej zajmowała się legalizacją. Używała ps. Marysia, Maria Czerwieńska, Aleksandra Krzemicka. W grudniu 1945 r. razem z Janem Brodziszem ewakuowała ze Lwowa archiwum legalizacji i materiały akowskie. Kontynuowała działalność w komórce legalizacyjnej w Eksterytorialnym Okręgu Lwowskim WiN jako kancelistka i zastępczyni Jana Brodzisza, późniejszego męża, ur. 18 grudnia 1898 r., także odznaczonego Virtuti Militari V klasy rozkazem Komendy Okręgu Lwowskiego AK Nr 11 z 1943 r. Mieszkała w Krakowie, Zakopanem i we Wrocławiu. Powieliała biuletyn „Wolność i Niezawisłość”. Aresztowana 27 września 1947 r. we Wrocławiu, torturowana w śledztwie, usiłowała popełnić samobójstwo. Skazana 30 listopada 1948 r. w procesie legalizacji i łączności Eksterytorialnego Okręgu Lwowskiego WiN na 12 lat więzienia. Była więziona w Fordonie skąd została zwolniona 18 stycznia 1951 r. Po zwolnieniu z więzienia mieszkała we Wrocławiu na Krzykach przy ul. Traugutta 35 m. 9 razem z mężem Janem Brodziszem. Zmarła 14 kwietnia 1990 r.

1955

Odnaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari rozkazem Komendy Okręgu Lwowskiego AK Nr 17 z 3 maja 1944 r.

Nadanie to zostało pozytywnie zweryfikowane przez Główną Komisję Weryfikacji Odznaczeń przy ZG ZBoWiD na podstawie listy żołnierzy b. Obszaru Ziem Południowo-Wschodnich Armii Krajowej, odznaczonych Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari wykonanej w dniu 23 kwietnia 1964 r. w Krakowie przez płk. w st. spocz. Jana Władkę, b. Komendanta Obszaru i przedłożonej przewodniczącemu Podkomisji ds. Weryfikacji Odznaczeń AK przy ZG ZBoWiD.

Na podstawie tej listy dokonano weryfikacji Virtuti Militari także Zofii Orlicz, mjr. Anatola Sawickiego, ppłk. Władysława Hermana, mjr. Mariana Jędrzejewskiego, mjr. Leopolda Webera, kpt. Antoniego Chmielowskiego, por. Tadeusza Chronowskiego, ppor. Gerarda Mościńskiego, ppor. Jerzego Węclawowicza i Jana Brodzisza.

Źródła:

DW UdsKiOR, Dokumenty odznaczeniowo-awansowe AK, t. 19, s. 82-83; Otwinowska B., Zawołać po imieniu ....., s. 404.

Część danych o niej pochodzi z PESEL – wg. PESEL (w załączeniu) jej nazwisko rodowe to Lewandowska, a po mężach Friez i Brodzisz !

nie ma
Zapytał M.S.

HTV

T. 3522 WSK

AK
Lwów

LEWANDOWSKA Emilia
zd. Fritz
II v. Brodzisz
ps. "Lea", "Margia"

V. Nazwiskowe karty informacyjne

i

AK
Lwów
WiN

LEWANDOWSKA Emilia

Marysia
Maria Czerwińska, Aleksandra
Krzemicka

zob.: Nike nr 44, s 34

w: Z. Orlicz, T. 1267 /WSK

MG 98

i

VM

AK
Lwów

LEWANDOWSKA Emilie Olga

- J. Trefikowska napisała, że
jedna z członkami Wrocławskich Mem.
jej nie znała

2db. koresp. E2 z J. Trefikowską, list z 17/11/05
1 p. 200/05, B552/

D.w. 11/05

V M

b. n
Kwalifik.

Lewandowska Emilia Otge
rodz. 1900, ^{rodz. w Warszawie} czerwiec
Brodniczy Jan ^{rodz. w Warszawie} dwaj bracia W. H.
w grudniu 1945 osiedlił się w Warszawie (zobacz)
gdzie w domu przy ul. Grodzkiej 58 zorganizował
przy pomocy Lew. Nowe Komisje Legalizacyjne
pomiędzy innymi w sprawie ul. Raszkowskiej
(k-ka elektrowni. Organizacja Lewandowska W. H.)

... od sierpnia 1947 napisaniu z 20 Lew. przygotowy-
wał się do napisania
zob. Matop. G. t. 7 s. 16

... awersie razem z ... i 20 Lew. zob. Lewandowska

27 x 02

i

UM

AK
Lwów

LEWANDOWSKA Emilia
zd. Fritz

2/ LEWANDOWSKA Emilia Olga z d.Fritz (1908-1990) z
komórki legalizacji Okręgu Lwów AK.

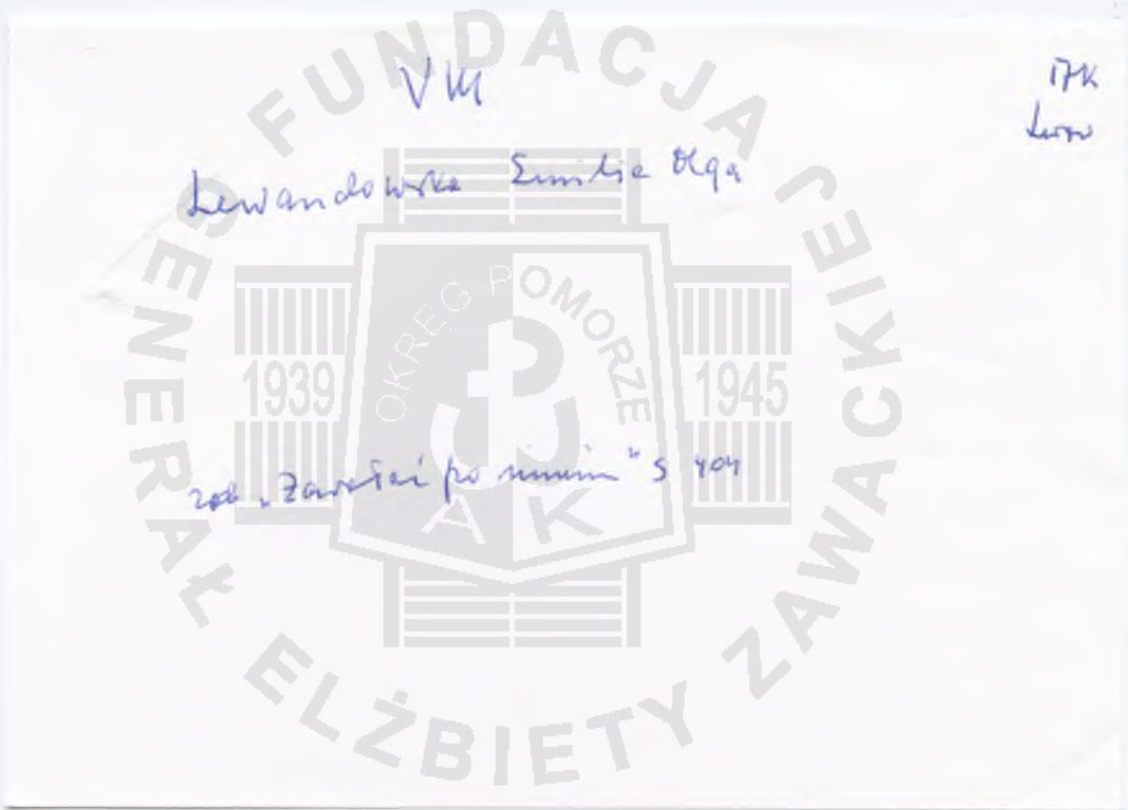
Jej biogram jest w: T.Balbus, Ludzie podziemia AK-WiN,
tom II, IPN Wrocław 2004.

2db. Koresp. E2 z J. Wępińskim, list z 25 VII 04,
lp. 835/04, B172/

Dłw. 1104

1	Nazwisko	brak teści Mr Karły 272 Lewandowska
2	Imię	Emilia c. Gabriela
3	Data ur./zawstak	11.02.1908
4	Stopień rozp./tytuł	—
5	Organizacja	AK 1945
6	Przynależność org./jednostka	—
7	Funkcja	—
8	Mr. Przyjaciół	—
9	Miejsce	prywat 1

17K

17K
Lew

VK
Lewandowska Emilia 0194

1939

OKREG POMORZE

1945

Zawackiej po śmierci 5 1944

FUNDACJA
GENERALNEJ ELŻBIETY ZAWACKIEJ

i

UM

AK
Lwów

LEWANDOWSKA Emilie Olga
z d. Fritz

- współpracowała z J. Brodziszem od
VII 1947 razem przygotowywali się do
ucieczki na zachód ewentualnie 27 IV 1947
w Krakowie na podstawie domyslenia - s. 167-168
- w Lwowie współpracowała z Tarczniczką
Bronisławą Fritzówną, wice Witki
Kuntyk 1 - s. 202

Zob. Bellus T. "Ludzie podziemia AK-WiN"
w Polsce pod zech "1945-48" t. II Wracisz 2004
D. b. 10 05 s. 167-168, 202, 330-332 (biogramy), 368, 410, 555, Verde

- współpracownik w ramach Komendy
Lepelizańskiej Kom. Okr. Łódź AK i WiN
w Wrocławiu z Bolesławem Monné
także ewentualnym 27 IX 1947 r. - s. 368
- współpracownik z Amoldem Sawidaim
ostatnim Kom. Okr. Łódź AK - WiN, ewentua-
lonym w związku z rozbiorem przez
UB we Wrocławiu Komendy Lepelizańskiej
okręgu w list. 1947 r. - s. 442
- współpracownik w 1946 z Jędrzejem Lewińskim,
który pomagał jej w wydruku
podziemnego biuletynu "Wolność" wyde-
lowanego przez okraj Jelenia Góry "Zachód"
s. 555

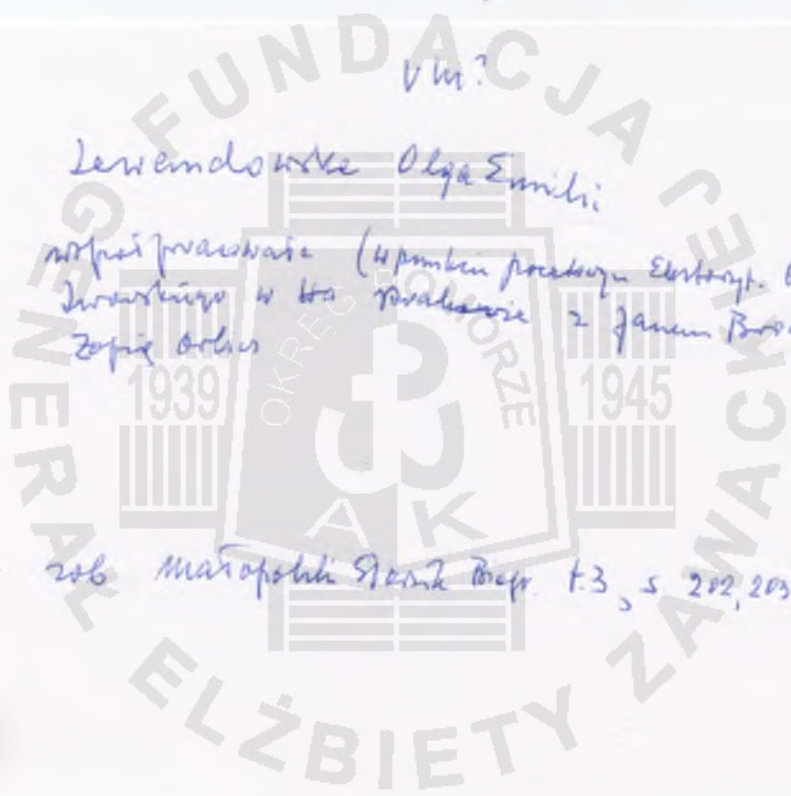
Vm?

DK
01/1/101

Lewandowska Olga Emilii

matka prawnika (4 pmiem pocztowy Elstaryt. Orosin
Inwestycja w to państwo z Janem Biedronem i
Zofią Adas

zob. mapy polski Główny Wypr. t.3, s. 202, 203

na s. 82-3.

list prof. Węgrówskiego do 22 z IX 2011

ad 5: Według wpisów, które zrobiłem z dokumentów plk. Władyki:

6007 ✓
"Lewandowska Emilia Olga z d. Gritz, c. Gabriela i Zofii z Malezewskich(?), ps "Marysia", ur. 11 II 1908 we Lwowie, w c. 1964 pracownik Dołnośl. Biura Proj. Górniczych, matura i 3 lata Wyzd. Architektury we Lwowie, kier(?). łączności konspiracyjnej w Dzielnicy Południowej, potem (z-ca szefa Wydziału?) w komórce legal. Okręgu Lwów. Skazana na 12 lat więzienia przez Wojsk. Sąd Rejon. we Wrocławiu 24 XI 1948 Sr 392/48, uniewinniona wyrokiem Wojew. Sądu Rejon. we Wrocławiu 20 V 1963 sygn. IV.K.13/63."

Działała w WiN-ie. Jej obszerniejszy biogram był ok. c. 1993 lub później w "Biuletynie Fordonianek NIKE". Nie mam u siebie.

Sułyk br.

6008

1. N Lewandowska Fritz

2. I., ps. Emilia Olga, c. Gabriela

3. ur. 11.02. 1908

4. st.

5. Org. AK - Lwów II Okręg Pomocy Sułk. Wzajem.

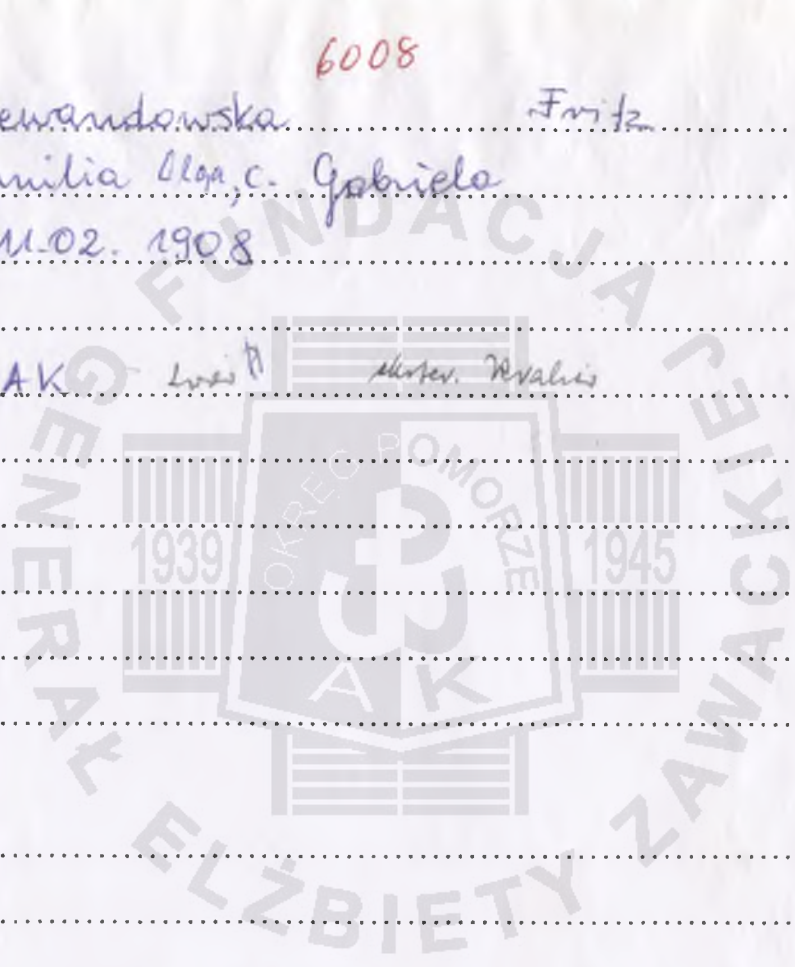
6. przydz.

7. funkcje

8. nr inkarty 272

9. źr. protok 1 DOK E2 Sułyk DK 8253/4 brak daty

I powołane warty informacyjne (tzw. Wypisy ze Słodka)

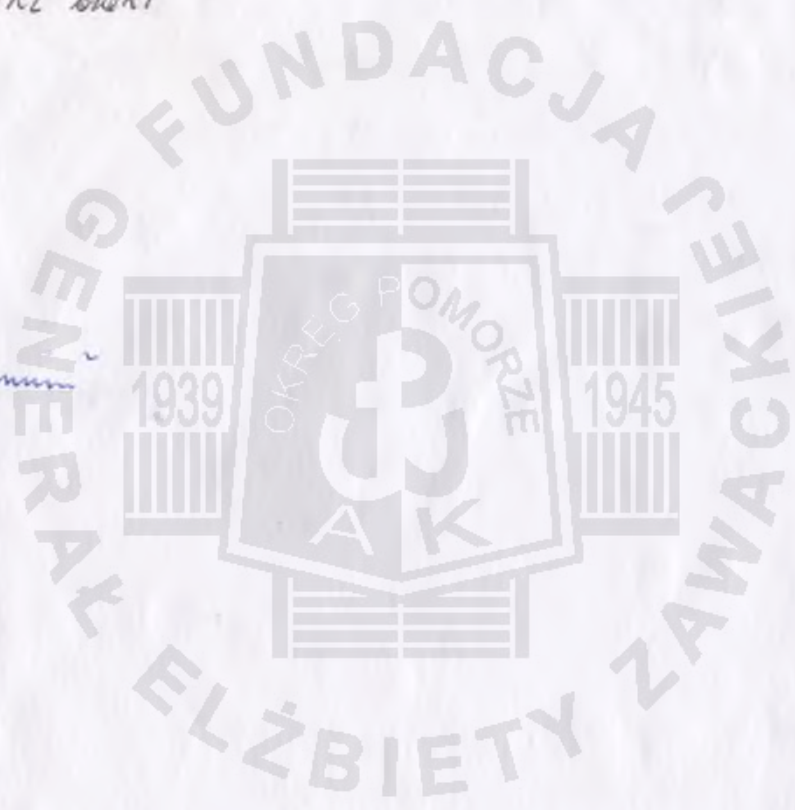

1. Heroł buki; Heroł PRL buki

- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21

Zawodai po imium

Domanowski, Wytowice

LEWANDOWSKA Emilia

